

Dodenherdenking 4 mei 2019

“1^{In het begin was het Woord, het Woord was bij God en het Woord was God. 2^{Het was in het begin bij God. [3^{Alles is erdoor ontstaan en zonder dit is niets ontstaan van wat bestaat.] 4^{In het Woord was leven en het leven was het licht voor de mensen. 5^{Het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft het niet in haar macht gekregen.”}}}}}

Zo begint de evangelist Johannes zijn verhaal over de betekenis van Jezus Christus. Met een vette knipoog naar de vertellers van het eerste Bijbelboek Genesis. Daar klinkt *“3^{God zei: ‘Er moet licht komen,’ en er was licht. 4^{God zag dat het licht goed was, en hij scheidde het licht van de duisternis; 5^{het licht noemde hij dag, de duisternis noemde hij nacht. Het werd avond en het werd morgen. De eerste dag.”}}}*

Van jongs af aan kreeg ik het verhaal van de nacht mee. En dan vooral de diepdonkere nacht van de Tweede Wereldoorlog.

Op de boerderij waar ik opgroeide in Brabant was in 1944 een zender actief. En werden onderduikers opgevangen. De Duitsers peilden de zender. Mijn vader werd onder de koeien vandaan gehaald om inlichtingen te geven. Hij moest zijn graf delven oog in oog met gewapende Duitsers. En hij werd geïmponeerd door geweervuur dat aan de andere kant van de boerderij werd afgeschoten om zijn oom te doden. Hij wist toen niet dat het luchtsalvo's waren. De executie werd afgeblazen, arrestatie van mijn vader volgde en gevangenschap in o.a. het Groot Seminarie te Haaren bij 's-Hertogenbosch. Uiteindelijk werd er niets gevonden en werd hij vrijgelaten. Maar tot aan het einde van zijn leven bleek hoe donker deze nacht voor hem was geweest.

Mijn moeder, een stuk jonger dan mijn vader, vertelde over de onderduikers op de boerderij van haar ouders. Daar, onder de rook van Amsterdam, kwamen mensen om eten. En zag je zó iets van de nacht.

Ze leerde na de oorlog mijn vader kennen en hoorde ook van zijn ervaringen. Zij was het die ons toen de weg wees door de nacht.

Ik kreeg de omnibus van Anne de Vries, een bekende schrijver in Protestantse kringen. Op verzoek van de Stichting 1940-1045 schreef hij de vier boeken met als hoofdtitel *'Reis door de nacht'* en verder onderverdeeld in: *'De duisternis in – De storm steekt op – Ochtendgloren – De nieuwe dag'*.

Maar ze had ook oog voor iemand als Eli Wiesel. Na veel aarzeling schreef hij over zijn ervaringen als 14-jarige jongen in een Duits vernietigingskamp. Toen de oorlog voorbij was, was hij een oude man van nog geen twintig. Zijn vader, moeder en zuster waren vermoord.

Het boek met dit verhaal heet *'De nacht'*. Elie Wiesel zegt er dit van:

'Nooit zal ik die nacht vergeten, de eerste nacht in het kamp, die mijn leven heeft veranderd in één lange, zevenmaal vergrendelde nacht.

Nooit zal ik die rook vergeten.

Nooit zal ik de gezichtjes vergeten van de kinderen van wie ik de lijfjes in rookpluimen zag veranderen onder een stille helblauwe hemel.

Nooit zal ik die vlammen vergeten die mijn geloof voorgoed verteerden.

Nooit zal ik die nachtelijke stilte vergeten die me voor eeuwig het verlangen om te leven heeft ontnomen.

Nooit zal ik die ogenblikken vergeten, die mijn God en mijn ziel vermoordden, en mijn dromen in as veranderden.

Nooit zal ik deze dingen vergeten, ook al was ik gedoemd even lang te leven als God Zelf.

Nooit.'

(Elie Wiesel, *Nacht*, p. 57, 2006)

Elie Wiesel schreef nog veel meer. Maar op het boekje 'Nacht' volgde nog 'Dageraad' en 'Dag'.

Vandaag herdenken we de slachtoffers van die donkere nacht. Zij die omwille van 'Blut und Boden' het leven moesten laten. Omdat ze behoorden tot een ander ras, een andere bevolkingsgroep of geaardheid. Omdat ze verdwenen in de nacht en nevel van getto's, concentratiekampen, oorlogsvelden en wat nog meer.

En we herdenken allen die hebben geholpen de nacht te verdrijven. Mensen die het kwaad met naam en toenaam durfden te noemen. Hen die vanuit het leger of ondergrondse het duister probeerden te overwinnen. En daarbij het leven lieten.

En we denken aan ieder ander die dat deed. En het met de dood moest bekopen.

We herdenken ook wie aan de nacht paal en perk wilde stellen op andere plaatsen, in andere tijden.

We zijn ook stil om wie slachtoffer werd vanuit onze stad.

- + Willem (W.) Hoogendoorn 1912 - 1945
- + Herman (H.A.M.) Benschop 1915 - 1945
- + Nico (N.) Steenbeek 1915 - 1940
- + Albertus (A.) Belo 1927 - 1947
- + Jan (J.A.) de Kuijer 1927 - 1949
- + Ries (M.) Volwerk 1922 - 1947

Maar we zijn ook stil om wie geen naam kreeg in de herinnering.

Zij allen zijn lichtpunten in de nacht geweest, toen en nu.

En ze vragen ons ook vandaag waakzaam te zijn.

Die diepdonkere nacht willen we vermijden – met alle wijsheid en kracht die in ons is.

De aarde is aan ons allen gegeven. En ieder verdient daar een plek, in veiligheid en vrede.

Wie, waar dan ook. Het licht van de dag is ieder gegund.

En we kunnen ons verbinden met het diepe vertrouwen van de evangelist Johannes.

⁵Het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft het niet in haar macht gekregen."

*Kom tot ons
als de morgen
Ga over ons op
als licht.
Zegen ons met Uw
aangezicht.*

(Sytze de Vries, Lied 266:5 uit *Liedboek. Zingen en bidden in huis en kerk*)

IJsselstein Ds. Peter van der Schans

